

ז"ל ע"ש. ולא ידעתי למה לא הזכיר לדברי הרע"ב. ומה שמקשים על זה ממ"ש בצכורות (ח' א) כל שתשמישו ועיצורו שזה יולדים זה מזה כו', עיין בשדי חמד (מער' כ' כלל קכט ומער' נ' כלל מז) מש"כ בזה. וראיתי בעשרה מאמרות (חק"ד ח"ג פ"ו) שכתב, וידוע שמצין הכלב והלציאה נולד הנמר כו', ויש נמר נולד מן הלציאה הנרבעת לאונסה לחזיר היער ע"ש. והוא דבר חדש שגם מן הכלב והלציאה נולד נמר. וראיתי בספר שער השמים (מאמר רביעי פ"ב) שכתב, וממין הכלב והלציאה יוצא מהם בעל חי נפרד, כי מזג שניהם וטבעם קרוב ע"ש. אך לא כתב שהוא נמר.

דף יז ע"א

מרגלא בפומיה דרבי מאיר ב'. פירש"י דבר זה רגיל בפיו. וכ"כ בערוך (ע' מרגל) שהוא מלשון רגילות. ובחידושי הרמ"ה סנהדרין (נ' ב) כתב, פירוש שמועה חסודה לשון מרגלית. וברש"י סנהדרין שם מרגלא בפומיה דר' יוחנן, כתב סדור היה הדבר הזה בפיו ולא ששנאה צמסנה וצרייתא אלא כך קיצלה שמועה מרבו ע"ש. ופירוש זה יתכן שם, וכן בזבחים (לו ב) מרגלא בפומיה דרב דימי ע"ש, אבל כאן צריך לפרש כפירוש הערוך ופירש"י כאן או כפירוש הרמ"ה. וע"ע בגליוני הש"ס להגרי"ע ז"ל.

מרגלא בפומיה דאב"י ב' מענה רך משיב חמה. כתב בעיין יעקב, לפי שאב"י היה כהן מצני עלי וכהנים קפדנים הם, לכן הרגיל עצמו לומר כן שיהא דבורו נחת ומשיב חמה ע"ש. וצריך זה כתב לפרש בספר ברכת אהרן (מאמר קכג), במ"ש לעיל (טז ב) ר' אלעזר בן דמסאי ללוחיה אמר הכי, יה"ר מלפניך כו', שתשכן צפורינו אהבה אחוה ושלוש וריעות כו', לפי שר' אלעזר היה כהן כדאיתא צמו"ק (כח א) שהיה אוכל תרומה. לכן התפלל שלא תשלוט בו

מדת המריצה וקפדנות המצוי בכהנים, אלא ישכון בגבולו אחוה ושלוש ע"ש. וצריך זה נראה לפרש נוסח הצרכה שהיו מצרכין משמר היוצא למשמר הנכנס (לעיל יב א), מי ששכן את שמו בצית הזה הוא ישכין צניכס אהבה ואחוה ושלוש וריעות. ולפי פשוטו צ"כ שהוצרכו לצרכה זו, ולפי האמור יוצן היטב משום שכהנים קפדנים הם, לכן היו מצרכין אותם שישכון צניכס שלוש וריעות.

ובענין מ"ש כהנים קפדנים הם, עיין באגרא דפרקא (אות קלד), שכתב מ"ש רז"ל דכהנים קפדנים הם, הלא כהן מסטרא דימין חסד ע"ש מה שציאר בזה ע"ד סוד. וצנועס אלימלך (פ' משפטים) בפסוק אלהים לא תקלל, כתב דכהנים קפדנים הם מחמת שהכהן יש בו ד' קדושה יתירה ואורייתא הוא דמרתחי ליה ע"ש. וכעין זה כתב בחי' חת"ס שבת (קמט ב) דד"ה ועמך כמריצי כהן, שהוא צטעס כהנים קפדנים ע"ד יוסיף דעת יוסיף מכאוב יע"ש. וע"ע בספרו תורת משה פ' פנחס (דף קיח דד"ה הנני נותן לו את צריתי שלום), ובספר רשפי אש מהרה"ק מנעשכיו ז"ל (אות נג) ע"ש. והנה בחז"ל לא נמצא להדיא שאמרו כהנים קפדנים הם, אלא כן מתבאר ממ"ש צב"צ (קס ב) אתרא דכהני הוו והוו קפדי טובא ומגרשו נשייהו ע"ש. ובשבת (קמט ב) מהו דתימא הואיל וכתביז ועמך כמריצי כהן כו' ע"ש. ובקידושין (ע' ב) אם ראית כהן בעזות מלח אל תהרהר אחריו שנאמר ועמך כמריצי כהן, פירש"י שהם בני מריצה. ובמהרש"א שם כתב, שמחוק יחוסו וחשיבותו של כהן הוא עומד במריצה ואינו שותק, שלפי דעתו מתוך חשיבותו אין ראוי לעבור על מדותיו ע"ש. ובירושלמי יצמות (פ"ח סה"ג) אמרו עיקר טירוניא שבהן ועמך כמריצי כהן, פי' הקה"ע שכן דרך הכהנים להיות עזים וקנטרנים ע"ש. ועיין ביערות דבש (דרוש א' ע' כד) שכתב, צעו"ה ביותר סביב הקדושה יתהלכו רשעים וגזרו כחות החילונים, והיה במקום

קדושה ואהבה כעס, וכמ"ש כהנים קפדנים הם, וכהן הוא מסטרא חסד ורחמים גמורים ואין בו כעס כלל כאהרן רודף שלום, אבל בעו"ה נהפך הכל מקצה אל קצה ע"ש, ודבריו נ"ב.

מרגלא בפומיה דאביי ב' מענה רך משיב חמה. הגר"פ על הגליון הגיה שג"ל ישיב חמה, כמו שהוא בפסוק משלי (טו, א). וראיתי בשדי חמד פאה"ש (מערכת ד' כלל ד'), שהביא בשם ח"א, שדדוקא שינה אצ"י מלשון הפסוק, כי מאחר שהיה רגיל בזה אצ"י והיה אומרו בעל פה, היה צריך לשנות ממה שכתוב בפסוק, משום שדברים שכתב אי אתה רשאי לאמרם בע"פ. ובשדי חמד שם מפלפל בזה, לפי השיטות דדוקא בתורה איכא משום דברים שכתב כו' ולא בנביאים וכתובים, וכן להשיטות דהוא דוקא כשקורא כדי להוציא אחרים יד"ח ע"ש.

ומצאתי בשו"ת בית הלוי ח"א (בהקדמה) שכתב ג"כ כעין זה, וז"ל לדעתי זה הטעם דנמצא בגמרא איזה פסוקים בשינוי הלשון ממה שהוא כתוב כמו ונתן הכסף וקם לו, משום דדברים שכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, וכשהיו דורשים הפסוק היו אומרים אותו מן הכתב, ולפעמים כשלא היה מצוי להם הספר במקום ההוא היו אומרים הפסוק בשינוי קצת רק שיצא בו כוונת הדרשה ע"כ. והנה מש"כ מונתן הכסף וקם לו, הוא בשבת (קכח א), וכתבו שם התוס' שדרך הש"ס לקצר הפסוקים שמציא, וכ"כ עוד התוס' בכמה מקומות כמו שצ"י שם הגר"פ על הגליון ע"ש. וע"ע בחידושי הרש"ש סוכה (כו ז), ובחידושי הרש"ש למד"ר פ' נשא (פ"ו אות ח'). [ובתשו' הגאונים שערי תשובה (סימן לט), מובא באשכול ח"ב הל' ס"ת (ע' נג) כתב, דזמכתב לא כתבו הפסוקים כמו שהם מפני שלא שרטטו, או משום שלא יכתבו פסוק כגורמו ויהיה משולח ציד גוים ע"ש].

ואגב ראיתי להמהרש"ס ז"ל בדעת תורה או"ח (סימן מט), שכתב לפרש במש"כ רש"י בחולין (ו' א) ד"ה ושמת סכין בלועך, פסוק הוא בספר משלי, ותמה בלב אריה דלמה הוצרך לזה. וז"ל דס"ל לרש"י דגם שלא להוציא רבים יד"ח אסור לומר בעל פה, וא"כ איך אמר בעל פה, וזהו שכתב רש"י פסוק הוא בספר משלי, וכבר כתבו התוס' בתמורה (יד ז) דצנ"ך שרי ע"ש.

והנה עפ"י דרכו אפשר לפרש כן עוד, במש"כ רש"י צנינה (טו ז) ד"ה אכלו משמנים, מקרא הוא בספר עזרא עד כי חדות ה' היא מעוכם. ועמד בזה הצ"ח שם דמה רצה רש"י בזה דהוא פסוק בספר עזרא. וכן ברש"י כתובות (קיא א) ד"ה אתה על אדמה טמאה תמות, מקרא הוא בנבואת עמוס ע"ש. וכן בצ"מ (פד א) ד"ה עזבה יתומיך ואני אחיה, פסוק הוא בירמיה ע"ש. ושם (קח א) ד"ה יד השרים והסגנים, פסוק הוא בספר עזרא ע"ש. וכן בגיטין (סח א) ד"ה נטה לך, פסוק הוא בעשהאל ע"ש. בכל אלו המקומות י"ל שכוונת רש"י ליישב שכיון שפסוקים אלו הוא צנ"ך שרי לומר בעל פה, וכמו דמשמע שם בגמ' שאמרו כן בעל פה, שהרי לא באו לדרוש על פסוקים אלו, אלא על פי מעשה שקרה אמרו פסוקים אלו ע"ש.

אמנם אם כי פירוש המהרש"ס הוא דבר חריף ודפח"ח, אבל לאמיתו של דבר נ"ל שאין זה כוונת רש"י, וכבר כתבנו במקום אחר שכן דרך רש"י בכמה מקומות כשמוצא בגמרא פסוק צלי "שנאמר" או "דכתיב", לכתוב שהוא פסוק בספר פלוני, כדי שידע שהוא לשון הפסוק ולא נטעה שהוא לשון גמ'. וכן הוא כוונת רש"י במקומות הנ"ל, שהוצאו הפסוקים בגמ' צלי תיבת שנאמר, ולכן כתב רש"י שהוא פסוק בספר פלוני, וזה ברור. וע"ע ברש"י חולין (נז א) ד"ה וישר אל מלאך, מקרא הוא בתרי עשר. ויתיישב ג"כ עפ"י מה שכתבנו, ושם אי אפשר לפרש כהמהרש"ס, דשם לא אמרו בע"פ רק הוצא